993

Avi



9

44 × 56, de 8 kilos

24

L'AVI

QUADRO DRAMÀTICH DE COSTUMS CATALANES

EN UN ACTE Y EN VERS

REPARTIMENT

LLOGAYA (16 anys). SISÓ (22 anys).
MARSAL (80 anys). ELOY (25 anys).
D. SALOMÓ (60 anys). JANOT (65 anys).
FRANCESCH (30 anys).

Pagesos vells, joves y noys

L'acció, en una vileta del Empordà, a començos del segle XIX

ala de casa pagesa acomodada. Portes al foro y laterals. La de la esquerra, anada, figura donar a casa del vehí. Taula y cadires, una d'elles de baqueta, ços. Moblatge caracteristich, com quadros al oli revellits, arca, cornuco- etc.

ESCENA PRIMERA

MARSAL, després LLOGAYA

l axecarse'l teló, Marsal està assegut a la cadira de braços, prop la taula, nitja. Canta, de baix en baix y ab veu monòtona, la següent estrofa d'una popular:

SAL «Ja podem tots començar
a cantar la prosa:
Napoleon hem d'enterrar
sota d'una llosa;
puix ha fet tal cap-girell
de dalt fins a terra,
que, d'havers'acabat ell,
s'ha acabat la guerra.»

Entra Llogaya, portant un canti d'aygua, moll del exterior.

AYA Ben cantat, padrí! Oh! encara
teniu la veu ben bonica!

AL Oy, oy!... Ja era ben be hora
de que tornesses, pubilla!
El sol ja ha entrat a fer nona:
els aucells ja no refilen,
y'ls pastors van pels andars.

AYA Donchs... dexèu estar la mitja, *Prenentlhi.*

que, començant a esser fosch,
us malmetríeu la vista.
Teníu: xarriquèuhi: es fresca
com una rosa. *Li dona'l canti.*

MARSAL ¡Axerida!
Jesús! *Posantse a beure xarricant.*

LLOGAYA María y Joseph!

MARSAL Aig!... Ja't dich qu'es fresca y rica!

LLOGAYA Es de la Font Cogullada.
Ay! *Tapantse la boca, penedida.*

MARSAL Bo! Si que t'aprofiten
els meus consells!... ¿No't tinch dit
que no facis valentíes?
Que, en colgantse'l barba-ros.... *El sol.*

LLOGAYA Padrí!...

MARSAL Es molt lluny, y podría
succehirthi una desgracia.

LLOGAYA May cap me n'hi ha succehida.

MARSAL Lo que no passa en un any
passa, molts cops, en un dia.
Ademés, que ara les coses
s'han girat com una mitja.
De resultes de la guerra,
corren malvats en quadrilles...

LLOGAYA Deu meu! *Ab cert esglay.*

MARSAL No passis temor:
jo't defenso.

LLOGAYA Vós voldríeu
defensarme, padrinet,
mes...

MARSAL Dígues: què?

LLOGAYA Qu'us batríen.

MARSAL Llamps cargolats! Ells que ho provin.
Encara tinch puntería!
Bretolalla miserable,
que quan la patria agonitza,
després de la forta guerra
que l'Espanya té rendida,
s'agavatxa per díner
y la gent de be assessina...

LLOGAYA Prenèuho ab ayre!

MARSAL Oh! no puch!
Moments de pausa.

LLOGAYA ¡Mare de Deu, y que triga

a tornà'l pare!

SAL No tant
com axò. Encara hi hà dia,
y... sis hores són molt llargues,
quan per camins se transita
que les pluges han malmesos.

GAYA Axò sí.

SAL Altrement, la Fira
de Sant Tomàs may s'acaba.

GAYA No es com la Fira petita
d'Amer! *Ab vivesa.*

SAL *Somrient.* Ah! ja't veig, herbeta!

GAYA Per què?

SAL Com allà hi tenies
al cosí Eloy, que cuydava
de qu'estesses divertida...

GAYA Padrí!... *Ruborosa.*

SAL Per çò't va semblar
curta y recurta la Fira.
Tens setz'anys y...

GAYA *Vivament.* Nó, senyor.
Encara'm falten... dos dies.

SAL Tens rahó... ¡Eh, eh!...

GAYA Es qu'es prou!
Sempre'm voleu revellida!
Setz'anys! Setz'anys!... Què us pensèu?

SAL Penso que tens més malicia
que jo bondat; vètho aquí.

GAYA ¡Oh, quines manyagueries
de fer!...

SAL Ah, trutxa!

GAYA *Cambiant de to.* Sentíu?

SAL *Id.* Serà'l teu pare que arriba.
Và a la finestra, la obre y mira.

GAYA No ho crech.

SAL Oh, oh, oh, oh!...
Rihent y fregantse les mans.

GAYA Qu'es?
Guayta per damunt les espatlles de son avi, y llença alegre crit de sorpresa.
Ah!

SAL *Molt jovial.* L'Eloy!... Sí. Ja sabía
qu'havía de venir... Vés,
vés... vés, que tota ja't frises.

Tornant a baxar al primer terme.

LLOGAYA — Jo...

MARSAL — Nó; un'altra!... Ala, depressa!

LLOGAYA — Si... m'ho manèu... *Riallera.*

MARSAL — *Marcant molt.* Sí, belitra!
Té: pòrtali aygua fresca,
que, pobret, la necessita,
fent aquests sols qu'ara fan.
Li dona'l canti, qu'ella se'n endú, corrent.
Si ve de Deu, que d'ell siga.

ESCENA II

MARSAL, SISÓ

SISÓ — Deu vos guart. *Ve de l'esquerra.*

MARSAL — Oydà; Sisó!

SISÓ — Aquí us retorno aquest'eyna,
y... grans mercès.

MARSAL — Ha fet feyna?

SISÓ — Poda molt.

MARSAL — Sí?

SISÓ — De debò.
Es podadora rebona.

MARSAL — Prou!

SISÓ — Y... ¿sembla qu'ha tornat
ja'l senyor Sist de mercat?

MARSAL — Cà, nó!... Es un'altra persona!

SISÓ — Molt alegre m'ho dihèu.

MARSAL — No es per menos, noy.

SISÓ — Ah! Sí?

MARSAL — Ha arribat... el seu cosí!

SISÓ — Quí?

MARSAL — N'Eloy: el cosí seu.

SISÓ — N'Eloy? *Demostrant ignorar qui es.*

MARSAL — Y tinch esperança
de que la seua vinguda
serà de tots ben rebuda.

SISÓ — Y axò?

MARSAL — T'ho diré en confiança.

SISÓ — May per may us hi he mancat,
qu'en totes les vostres ditxes,
com en els mals y desditxes,
m'hi sento sempre obligat.

Altrement, hem d'agrahí'
tants bons favors de vosaltres...

RSAL Bah! 'ls matexos que nosaltres
de vosalres: vètho aquí.

ó Nó: vosaltres la passèu
força be, ab lo que teniu;
nosaltres... fem la viu-viu
y bon goig: massa ho sabèu.

RSAL Sabs que sé jo? Ara ho sabràs:
qu'ets encara molt xicot
y que un xicot...

ó Què?

RSAL No pot
vèurehi més enllà del nàs.
Y... tornèm al que interessa.
Te deya, fa poca estona,
qu'estem tots d'enhorabona.

ó Y axò?...

RSAL No vagis depressa!

ó No hi vaig pas, Marsal: parlèu.

RSAL La Llogaya té setz'anys,
y tots, tots els meus afanys
són per ella; be ho sab Deu.
Viudo son pare, vell jo,
que ja començo a desdí',
ens fa menester aquí
un reforç.

ó Teniu rahó.

RSAL Donchs be: fa prop de dos mesos,
que la noya al cosí seu
va reveure, y... hi hà qui creu
qu'estan... poch ò molt entesos.

ó *Apart.* Ah! *Amargament y reprimintse.*

RSAL Me crech que corferida
no està encara pel xicot,
però... pxé! sinó del tot,
poch ò molt, ne sent la crida.
Y vetaquí, Sisó amich,
la rahó d'estar content.

ó Me'n alegro... cordialment.

SAL Te'n crech.

ó De debò us ho dich.
La Llogaya es una toya
de virtuts: es molt bonica,

es vistosa, jove, rica...
¿Què més voler d'una noya?
Té sis anys menos que jo,
y ahir mateix sembla qu'era
quan escoltava riolera
l'avi, que Deu li perdó.

MARSAL La infancia es, noy, foch de falles!

SISÓ Sí: més dura'l recort seu;
y, per ço,'l cor quan la veu,
la veu escoltant rondalles;
contestant amoroseta
a les preguntes del avi,
que tot tremolantli'l llavi,
li deya «poma roqueta»;
y veig com ell li somriu,
y, ab la mà en sa tendra espatlla,
li diu «caminar de guatlla»
y «volada de perdiu».

MARSAL Se coneix que fas cançons,
que tens molta fantasía...
Ay! si la dòna't sentía,
se't menjaría a petons.

SISÓ Pobra Marta!

MARSAL Et duya amor
perque't feyes estimar.

SISÓ ¡Quí a aquell temps pogués tornar,
avi Marsal!

MARSAL De bon cor
tothom crech que hi tornaría.

SISÓ Llavors un hom no s'adona
de si es de una casa bona
ò d'una pobra masía!
Richs y pobres, sent petits...

MARSAL ¿Ja hi tornes ab la riquesa?

SISÓ Perdonèu!

MARSAL *Formalisat.* Oh! ¿tant te pesa
no vèuret molt or als dits?

SISÓ Nó, nó; prò...

MARSAL Prò... què?

SISÓ Que ansío
ser rich, molt rich!
Axò ab cert frenesi. Marsal li fa la següent pregunta mirantlo ab fixesa.

MARSAL Y... per què?

ESÇENA III

Dits, LLOGAYA, ELOY y D. SALOMÓ

D. Salomó es home gras, tivat, un xich tartamut, que parla molt mesuradament y s'escolta. Llogaya porta'l canti y'l dexa.

OGAYA Entra, éntra! Y també vostè,
don...
LOMÓ *Enfàtich.* Salomó Estrach del Rio:
servidor.
OY ¿Què tal, què tal,
oncle Marsalet?
Donant a Marsal la mà y abraçantlo.
RSAL Ja ho veus.
Y tu?
OY També.
RSAL Y tots els teus?
OY Tan trempats!
RSAL Es lo que cal.
OY Y l'oncle Sist?
RSAL Es a fòra.
OY Tanca molt tart! *Admirantsen.*
RSAL Devegades.
Y Oh! ja són les set tocades
Després de mirar son rellotge.
SAL Sempre ve a casa molt d'hora;
mes, avuy, entretingut
haurà estat, y...
Bona nit.
SAL Te'n vas, noy? *Ab recança.*
Ja hem enllestit.
Que s'hi governin
OMÓ Salut!
SAL Escólta: y per què te'n vas?
Els bons vehins may fan nosa.
Asséntat, home: repòsa.
Grans mercès.
SAL Home, beuràs
un traguet, en companyía
de nosaltres.
No pot ser.

Tinch a dins quelcom per fer,
y...
MARSAL Santa bona María.
SISÓ Qu'ho passin be.
MARSAL Adeu, Sisó.
LLOGAYA Adeu. *Ab aspresa tendra, aturantlo.*
¡Quina mala cara
que'm fas!
SISÓ Jo a tu?
LLOGAYA Sí, tu.
SISÓ Es qu'ara...
Adeu. *Se'n torna per la lateral. Llogaya queda baxa, pensativa.*
MARSAL Es un bon minyó.

ESCENA IV

LLOGAYA, MARSAL, ELOY, D. SALOMÓ

La escena anirà, gradualment, enfosquintse.

MARSAL Apa, noya! pòrta trago,
que'ls senyors beuràn un xich.
ELOY Per mi... *Mirant a D. Salomó.*
SALOMÓ Jo tampoch: estich
tot suhat, qu'es un estrago,
y crech que millor serà
que'l paladà's sacrifiqui,
que... uns moments se mortifiqui,
y després... refrescarà.
Cada cosa en el seu temps.
MARSAL Just: com al Advent les cols.
SALOMÓ Sols axí's fan anys, y sòls
axí no hi hà contratemps.
Pren una polsada ab fruició.
ELOY Es el meu procurador.
MARSAL Ah! per molts anys.
D. Salomó diu els versos qu'ara seguexen, donant la Marsal, qui no sab què ferse, y, tot extranyat, li pendre. Després, D. Salomó s'inclina, reverent, dava Llogaya, la que mostra igual extranyesa que Mars correspondre a l'afectada salutació.
SALOMÓ Molt fiel, crèguim,
y, en endavant, reconèguim
com son atent servidor.

Lo mateix li dich, senyora.
GAYA No m'ho digui: no'n tinch rè.
OMÓ Es cert: may recordo que...
me trobò al camp; que... estich fòra.
May penso qu'he abandonat
la ciutat hont he nascut,
per veure si la salut
re...conforto ben aviat.
May me recordo que só
procurador... forestal.
RSAL Donchs... ja li dich que fa mal.
OMÓ Mal diu?
RSAL Molt mal; sí, senyó'.
Jo no me'n descuydo may
de que ho só.
OMÓ Vostè també?
Y Déxil dir!
SAL Tant com vostè,
com tu, y com tots. Axò ray!
OMÓ Explíquis.
SAL Ja veurà com
es molt cert lo que jo dich:
qu'es procurador el rich,
el pobre, y... que tots ho som.
Tots s'acosten a Marsal. Pausa.
L'un procura saber més
que l'altre; l'altre, enriquirse;
l'altre, riure y divertirse;
l'altre, menjà'y no fer rès.
Procurador! ¿Per ventura
hi hà al món una persona,
lo mateix home que dòna,
que pel seu be no procura?
Les noyes, trobar xicot
guapo y que gasti soguilla;
els noys, pescà'una pubilla,
ò arreplegar un bon dot.
Les noyes, ser cutonoyes;
els noys, anar cutonoys;
els vells, semblar que són noys;
les velles, semblar ben noyes.
El malalt, tenir salut;
el metge, tenir malalts;
l'advocat, plets de caudals,

ò algun ricàs ben toçut.
L'apotecari, tenir
fonda y plena la cisterna,
y tot aquell qui governa,
governar sense obehir.
El militar, guanyar graus
y guarnirse ab moltes creus;
el noble, lluhí'ab els seus,
escampant l'or en saraus.
En fi, fora llarga cosa
mostrar còm tothom procura
trobar sa bona ventura
per passàrsela ditxosa;
y axís dich, y tots els vots
tindrà la dita del vell:
cada hu procura per ell...
menos Deu... qu'ho fa per tots.

Al dir «menos Deu», els circumstants s'acosten m vell, estranyats; mes al sentir «qu'ho fa per tots», riuen y aproven molt expressivament.

SALOMÓ — M'ha agradat. Tòquila!

MARSAL — *Apart.* Bah!
Aquest home es molt coseta!

SALOMÓ — Ha fet descripció de... poeta.

MARSAL — De... què diu?

SALOMÓ — Parlant més cla':
per ser simple agricultor...

MARSAL — Ximple?

SALOMÓ — Simple; acusa ingeni
a estil de nostre Garceni,
el celebèrrim Rector.
Ha mostrat conexements
per un costat, psicològichs;
y per un altre, molt lógichs,
encara que poch... sapients.
M'ha agradat: li dich de cor.
Ha fet viventa pintura
de que tot nascut procura...
En fi, fàcim el favor...
Tornant a oferirli la mà.

MARSAL — Què vol?

SALOMÓ — Tórnila a tocar.

MARSAL — *Apart.* Tant tocament ja'm carrega.

SALOMÓ — Molt bé.

Estrenyent, ab dues mans, la de Marsal.

RSAL — Prou, prou, que'm masega!
Apart. D'axò se'n diu porquejar.

OMÓ — Quan vulgui, nèna, ja estich
descansat.

Y — *A Llogaya.* Farèm beguda.

OMÓ — La sanch tinch ja re... vinguda,
y... francament, beuré un xich.
Entre tant, vaig a posarme
a conveniencia. Hont iré?

GAYA — Entri aci.
La cambra de la esquerra.

OMÓ — Molt bé, molt bé.
Als seus peus... Puch retirarme?

SAL — Retirarse? Qu'es soldat?

OMÓ — Nó: vull di'anarmen d'aquí.

Y — Sí, senyor.

SAL — Sí, senyor, sí.

OMÓ — Jo sòch molt senzill, vritat?

SAL — No me'n parli. Es per demés.
Llogaya se'n và a una indicació de son avi.

OMÓ — Ser senzill es de bon to.

SAL — *Apart.* Si l'entench, que'm pengin!

OMÓ — Só
tot servidor de vostès.
Ho diu, fent grans cortesies y entrant d'esquena a la cambra indicada, ab lleu ensopech.

ESCENA V

MARSAL, ELOY

SAL — Quín home has arreplegat!
Ho diu ab marcadíssimes senyals de disgust.
Un home qu'es una alhaja!

AL — Alhaja?
Amich de fer anys,
de pèndresho tot ab calma.
Un home a qui may ningú
ha vist relliscar ni caure;
que, si be tartamudeja
y sospesa les paraules,
fa molt per casa, padrí;
padrí, us dich que fa per casa.

MARSAL Tu'm dius axò, y jo no sé
com un hom axís t'agrada!
Un home que tant s'estima
poch pot estimar als altres.
L'Eloy somriu.
Te'n rius?
ELOY Sou vell!
MARSAL Sí qu'ho soch,
y molt, prò tinch jove l'ànima.
Per çò m'agrada la gent
que no la críi tarada;
per çò, tant com me són grats
els homes de cor, m'embasquen
els ciutadans fingidots
que s'escolten les paraules,
y diuen que són molt franchs,
y gens de franquesa gasten.
L'Eloy vol anar a parlar.
Rès, noy, rès... Me'n vaig a veure
si ve en Sist, que ja'n passo ansia.

ESCENA VI

ELOY. Després LLOGAYA

ELOY A mi se me'n dona poch
de la seva opinió rancia.
Apareix Llogaya trista, ab llumenera a una mà, y a l'altra un plat, ab dos gots y xacolata. Dexa la llumenera damunt la taula.
LLOGAYA Santa nit que Deu nos do.
ELOY Bona nit... Què tens, Llogaya?
Li fa la pregunta molt acostat a ella.
LLOGAYA Que...'s va fent tart que més tart,
y'l pare no arriba encara.
ELOY Ja vindrà.
LLOGAYA Si Deu ho vol;
mes...
ELOY Què?
LLOGAYA Que no'l veig a casa!
Se sent un pausat toch de campanes.
Té; ja'l Parenostre toquen
de les Ànimes.

Llogaya demostra, ab el moviment dels llavis, que's posa a resar.

OY *Molt insinuant.* Be, vaja!...
¿Te recordes de la fira
darrera?

OGAYA *Preocupada resant.* «...Vinga en nosaltres
el vostre sant Regne...»

OY Escólta:
no't sembla trobarthi encara?
¿No't sembla que tot s'alegra
al mirarnos?

OGAYA *Id. qu'abans.* «Deu vos salve,
María...»

OY Uy! qu'ets devota!
Quan estèm sols, y axí't parla
ab tanta afició qui't vol,
¡no tens per mi una paraula
amorosa... una resposta
que'm refresqui la esperança!
Ets esquerpa, ben esquerpa,
nena...

GAYA *Id.* «...Pregàu per nosaltres,
pecadors, ara y en la hora...»

OY Nó; may sabràs estimarme,
may...

GAYA «...Amén, Jesús.» Què deyes?
Diu l'«amén Jesús» senyantse y besantse les dues mans closes, fent creu ab els dits grossos. La pregunta, ab extremada ingenuitat.

ESCENA VII

Dits y D. SALOMÓ

Surt descordat, en mànegues de camisa, ab casquet y mocador al coll, entre'l de la camisa y la pell.

OMÓ Uf!... Estich com una emplasta!
Oh! y aquí fa una corrent
d'ayre, que molt poch m'agrada!
No destorbo, eh?
Y va a tancar la finestra.

GAYA Nó, senyor

OMÓ Ab la finestra tancada,
estarèm més garantits

contra reumes. Víngui l'aygua...
Ah! just; primer roseguèmhi
un poquet de xacolata.
N'agafa mitja presa y la devora.
Còm te trobes, noy?

ELOL *Ab disgust.* Axís!

SALOMÓ Eh? No't proven aquests ayres?
Si per cas, ara mateix
emprenèm la retirada.

ELOY No es axò.

SALOMÓ Y donchs?

ELOY ¡La cosina,
que no'm vol fer bona cara!

LLOGAYA Oy que sí!

ELOY Oy que nó!

LLOGAYA Oh! vègi...
per què?

ELOY De rès m'escoltaves,
mentre jo...

LLOGAYA Primer que tu
són, per mi, les pobres ànimes.

SALOMÓ Les ànimes... dels botons?

ELOY Ah, ah!...

LLOGAYA *Formalisada.* Vés!...

SALOMÓ D'elles no parla
vostra... agraciada mercè?

LLOGAYA No, senyor, nó; la... agraciada
mercè encomanava a Deu
les ànimes desgraciades
dels difunts.

*Los següents versos dèu dirlos D. Salomó després de beu
ab afectat misticisme, a fi de que contrastin ab la vul
ritat de les observacions finals.*

SALOMÓ Ah! ja!... Has fet mal,
Eloyet, en destorbarla!
Hem de pensar qu'a aquest món
no més hi som de passada;
que... després d'aquesta vida
de... privacions necessaries,
de... sacrificis immensos...
S'ha tornat a girar ayre.
Vaig a tancar seriament
la finestra... Les ayrades
són dolentes; molt dolentes!

A tot temps cal evitarles!
Deurèm sopar tart, que triga
l'amo y...

ESCENA VIII

Dits y MARSAL, qu'entra tot esglayat ab una carta desclosa

ARSAL Deu meu! ay, Deu meu!...
LOGAYA Què hi hà, padrí?
ARSAL Dius què hi hà?
Mira: acaben de portà'
axò.
LOY Qué diu?
ARSAL Oh!...
LOGAYA Donèu!...
Pren el paper, s'acosta a la llum, llegeix ràpidament per sí y cau desvanescuda. Marsal y Eloy s'hi acosten.
Deu del cel!
LOMÓ *Apart.* Què deurà dir?
S'ha aproximat al agropament, y recullit el paper que haurà dexat caure Llogaya, y llegeix.
«La colla dels d'en Boquica'm tenen pres, part d'allà del nostre olivet, y exigexen, per mon rescat, tres mil lliures pagadores al acte. Si d'aquí a mitja hora no les ha dutes una persona de confiança, me mataràn sens remissió.—Sist Bover.»
RSAL Córre... les claus... els diners...
Ho faría... Es un pervers!
Morir!... El meu fill morir!...
Tres mil lliures!... Ah!
LOMÓ Què! ¿acàs
no... no les té?
RSAL Nó, senyor.
LOMÓ Tres mil lliures!... Un tresor!
RSAL Axò no m'espanta pas.
Entre jo y tota la gent
del veynat, estich segur...
Però, quí les hi pot dur?
¿Quí tindrà prou ardiment
per... ¡Y jo no puch, no puch
trobà'en mitj'hora'ls dinés
y durlos!... Si jo pogués!...
L'Eloy s'ha anat apartant cap al fons del escenari. D. Sa-

lomó s'hi acosta.

LLOGAYA Donèumels, y jo'ls hi duch.

MARSAL Desventurada!

LLOGAYA Nó, nó.
La Verge m'ajudarà,
y... portèumels!

MARSAL Nó, nó... Ah!
Acudintseli una idea, al fixarse en Eloy.
Tu les duràs, bon minyó!
Vaig a trobarles aviat.
Tot axò rapidissim. Llogaya entusiasmada.

LLOGAYA Sí, avi! Corrèu, corrèu...

MARSAL Oh! gracies, gracies, Deu meu!
Ara abraça a Eloy ab transport.
Gracies, noy! Ens has salvat!
Vina ab mi també: entre'ls dos
salvarèm prompte'l perill.

LLOGAYA Pare del cor!

MARSAL Pobre fill!...
Deu es misericordiós.

ESCENA IX

D. SALOMÓ, ELOY

Pausa llarga. D. Salomó ensuma una prisa, s'axeca s'encara, a distancia, ab Eloy, qui, havent baxat al pr mer terme, continua pensatiu y migrós.

SALOMÓ Y be?

ELOY *Pausa.* Y be?

SALOMÓ Què penses fer?

ELOY Jo...

SALOMÓ No fora mala broma
que creguesses a aqueix home.

ELOY Però'l meu dever... *Ab esforç.*

SALOMÓ Dever?
El primer dever es, noy,
conservarse y... preservarse.

ELOY Però's tracta de salvarse...

SALOMÓ De salvar la pell, Eloy.
Sí que bona la faríes!
Primer tu, després tu, y tu
primer que... tu y que ningú,
Eloyet, si vols fer dies.

Moviment del jove.
Vols dirme qu'es un parent?
qu'es pare d'ella y motiva...
S'acosta molt a Eloy y li fa ab veu baxa, després d'assegurarse d'estar sols.
Escólta, noy: ningú't priva
de... trobarte malament.
Moments de pausa.
Té: prèn polvet y... medíta.
LOY Es terrible lo que'm passa!
ALOMÓ No prens polvet? Prèn... catxassa,
qu'es lo qu'ara's necessita.
LOY Oh! obraré...
ALOMÓ Molt prudentment.
LOY Diràn...
ALOMÓ La calma recòbra!
LOY Que'm falta valor!
ALOMÓ Que't sobra,
diré jo, discerniment.
LOY De cobart me tractaràn,
y tindràn sobrat motiu.
LOMÓ Prova axò que seràs viu,
y... el cas es viure, noy gran!
OL ¿Es a dir que vostè opina...
LOMÓ Opino que... algú s'acosta.
A dins te daré resposta.
L'agafa del braç y fa seguirlo cap a la dreta.
Vína.
OY Jo...
LOMÓ Vína, noy...! Vína!

ESCENA X

MARSAL, després D. SALOMÓ, y, més tart, SISÓ

El primer, ab vella bossa contenint diners.
RSAL Eloy, té,'l diner ja duch...
No hi es... Eloy!... oh, Eloy!... Nó...
Els dos crits, pujant de veu.
No es possible... Eloy!... Axò
no es possible... Jo no puch
creure qu'ell...
Va a entrar a la cambra de la dreta. Se li interposa don Salomó.

SALOMÓ *Ab un llibre.* Senyor Marsal...
MARSAL Vostè?
SALOMÓ Senyó'... *Esporuguit.*
MARSAL El tractament
guardi per altres.
SALOMÓ Corrent.
MARSAL L'Eloy?
SALOMÓ Se troba... malalt.
Marsal dexa la bossa a la taula.
MARSAL Què diu?
SALOMÓ Sosséguis.
MARSAL Jo?... Sí:
sossegarme vull a fè,
per dirli...
SALOMÓ Què?
MARSAL Que... vostè
me fa... fàstich: vèlhi aquí.
Apareix Sisó al brancal de la porta esquerra, y queda e coltant.
SALOMÓ Li asseguro que l'Eloy...
MARSAL Ni un mot més.
SALOMÓ Li dich qu'es cas...
MARSAL Sí; de sortir d'un mal pas.
SALOMÓ Oh! crègui que...
MARSAL Pobre noy!...
Mes, ja qu'axís se porta ell
per no afrontar una prova,
lo que, covart, no fa un jove,
valent sabrà ferho un vell.
Decidit, pren los diners y va a sortir.
SISÓ Axís sería: mes, tart
podríeu fer tristament,
y, en comptes d'un vell valent,
hi hà un jove que no es covart.

ESCENA XI

Dits y SISÓ

Escena molt ràpida

MARSAL Sisó... tu?...
SISÓ *Ràpit.* Sé lo que us passa:
la Llogaya m'ho ha contat.
Donèume'l preu del rescat.

ARSAL — Tu?... Es massa!

ISÓ — Rès per mi es massa...
No perdèm temps: ja veyèu
qu'apressa... Donèume axò!

ARSAL — Té... oh, mercès, grans mercès... oh!

Dantli la bossa y abraçant al jove.

Ets un àngel!

ISÓ — Què dihèu?
A reveure.

ARSAL — Fill meu!...

ISÓ — Sí,
com un fill, avi Marsal.

ARSAL — Que Deu te guardi de mal;
per tu ho vull més que per mi.

ESCENA XII

MARSAL, D. SALOMÓ

Aquest, assegut, llegint el llibre.

ARSAL — Sí;'l salvarà... El cor m'ho diu...
Deu farà qu'hi sia a temps,
perque'ls lladres no me'l matin.

S'adona ara de D. Salomó, y, reprimint sa indignació y ansietat, li diu ab sarcasme.

Oh!... Perdóni: què llegeix?

ALOMÓ — Un... tractat de medecina,
compendiat... que... gran servey
pot fer per... curar al noy.

ARSAL — Eh, eh, eh!...

ALOMÓ — Se'n riu? Per què?

ARSAL — Per que no cal que's capfiqui:
jo entraré a darli remey.

Và per entrar: D. Salomó s'hi interposa.

ALOMÓ — Detínguis. De... cert cuydado
està, y podría ben ser...

ARSAL — Ja ho entench; que la... vergonya
de vèurem l'empitjorés...

ALOMÓ — Senyor Marsal!...

ARSAL — El senyor
dèxi en banda.

ALOMÓ — Jo conech
que vostè's troba afectat,
y dispensarli es de lley.

les... suposicions... gratuites
que... desgrana... Sí; jo sé
que, quan els nirvis s'alteren,
s'altera... tot lo demés;
però... sé que'l pundonor
devegades exigeix...
Crexèntse, pel silenci de Marsal.
Vostè no'm coneix! Jo he estat
y soch home... d'ardiment.
Jo, sense pintarme un Cid,
ò, si li sembla, un Roger
de Flor, ò un Roger de Lluria,
m'he trobat en sometents,
y'ls companys m'han admirat;
jo he sentit xiulà'ls... xiulets
de les bales, y... tranquil
m'han vist els companys y...
Se senten dues descàrregues seguides, lluny. Esporuguit
Eh?
Qu'es axò?... Són molt aprop...
Jo'm retiro... No per... per...
Tremolant molt y descompost.
per por, nó; per... per prudencia...
La prudencia es lo primer.
Entra a la cambra dreta, y tanca la porta d'una revola

ESCENA XIII

MARSAL, aviat LLOGAYA

MARSAL Si no'm fesses tant de fàstich,
llàstima't tindría, a fè!...
Mes què deurà ser axò?
veyàm si oviro...
Và a la finestra, l'obre y mira.
Rès, rès.
LLOGAYA Padrí!...
Desconsolada, febrosa, delirant.
MARSAL Llogaya!
LLOGAYA ¡Ay, padrí,
que hauràn mort al pare meu!
MARSAL Desventurada, què dius?
LLOGAYA Ahir varen se'a Dosquers,
y varen al vell Riera

cremar a la llar... Ho sé
per la vehina Dominga...
Pare, pobre pare!... Ell
que tant m'estimava!

ARSAL Oh! càlla,
desgraciada!
Manifestant esforç en no donarhi crèdit.

.OGAYA Aquexos trets
qu'ara tot just s'han sentit...

ARSAL Mort el meu fill no pot ser.

.OGAYA Ah! la vehina ha vist córrer
espritada molta gent.
Pobre pare del meu cor!

ARSAL Pobre Sisó!

.OGAYA *Sorpresa.* Què dihèu?

ARSAL Qu'ell ha añat a rescatarlo.

.OGAYA Y l'Eloy?

ARSAL *Ab veu baxa.* Ha tingut fret
de... cosó... de covart!

.OGAYA *Esgarrifada.* ¡Oh!

RSAL Mes, ara'l foch ja no's sent:
vaig a veure...

.OGAYA També ab vós
surto.

.RSAL Nó; quédat.

OGAYA Per què?

.RSAL Per... aconduhí'al malalt.
Irònich, signant la cambra d'Eloy.

OGAYA A un covart? May!

.RSAL Be; molt be!
Abraçantla ab efusió.
Mes, quédat a guardar casa.

OGAYA Si m'ho manèu...

.RSAL Sí.

OGAYA Ho faré.

S'ha començat a sentir gran enrahonadiça.

ESCENA XIV

Dits, JANOT y FRANCESCH; aviat, VARIS PAGESOS

Janot y Francesch, y uns pochs més, ab escopetes. Els demés, ab qualsevol arma de foch, dalles, falç, etc.

NOT Alto al rey, Marsal! *Rihent.*

MARSAL — Janot,
tu?

FRANCESCH — Alto, Marsal!

MARSAL — Tu, Francesch?

JANOT — Te'n portèm la bona nova:
el teu fill...

MARSAL — *Ansiós.* Què?

JANOT — Ja es llivert,
y... aquí tens les tres mil lliures
per desarles, avi vell.

MARSAL — Oh!... de debò? *A Janot.*

JANOT — De debò.

MARSAL — Oh, Janot!... oh! es cert? *A Francesch.*

FRANCESCH — Ben cert.

LLOGAYA — Ah! gracies, Verge del Mont!

JANOT — Sí: y gracies a mi, a n'aqnest,
y als altres que iràn venint.
Qui dels llops parla... Aquí'ls tens.

Ara surten varis pagesos més, que's queden al fons, trant a instancies de Marsal.

MARSAL — Entrèu, entrèu!... Oh!'l noy gran
d'en Silvestre! Còm estèm
de salut? ¿Ja es el teu pare
gorit?... Anèm: gracia a Deu!

Va acostantse a cada hú y'ls toca l'esquena, los abraça, encaxa embriach d'alegria.

Oy! el vell Bilert! ¡Noy tendre,
n'has fet massa! Y tu també,
tan petitet!... Ay, Senyor!
Míra que portes el gech
a tres quarts de quinze... Vína!
Axí, home. Oy! l'altre Bilert!
Oh! En Pons! Tot y esser coxot,
Pons... Pilat, també t'hi has fet?
Y tu, Bisbe? Y tu, Sant Pare?...
Quín floreig de brava gent!

JANOT — Y per mi no hi hà cap flor?

MARSAL — Gat dels frares!

JANOT — No'm fa pler:
Si per cas, gat de les monges!

MARSAL — Prò'l fill...

JANOT — Sosségat!

MARSAL — Prò, be:
Ahont es?

OT Més tart el veuràs.
GAYA Y en Sisó?
OT Míra: aquí'l tens.

ESCENA XV

Dits, y SISÓ

Porta la munyeca d'un braç embolicada.

RSAL Sisó... tu?...
Jo, avi Marsal.
RSAL Què t'has fet?
No val la pena
de parlarne.
GAYA Ja hi dus bena?
Bena plà! Si no s'ho val!
GAYA Prou s'ho val! Vaig a...
Detenintla. Te dich
que no't mogues.
GAYA Però'l pare...
No pot vení',ara com ara,
però vindrà d'aquí a un xich.
GAYA Oh!... ¿y per què, per què no ve,
sapiguent l'ansia qu'ns mou?
Volèu escoltarme? *A Marsal y Llogaya.*
SAL Prou!
Veuràs com ho entendràs bé.
Tots s'acosten entorn de Sisó. Llogaya y Marsal un a cada costat, en primer terme.
Corrent he sortit d'aquí
per du'l rescat a ton pare;
passo allí-enllà del molí,
y sento cridar: «Aquí!
Aquí, minyons! Ara, ara!»
Presumint qu'eren valents
els qui tan fort em cridaven,
fent un dels meus pensaments,
a n'ells m'acosto corrents,
resolut, quan ja tiraven.
A la llampegant claror
dels trets, veig aquests companys;
sento axamplarsem el cor,
y, al cel demanant favor,
s'hi ajunten els meus afanys.

De perill poch ja n'hi havía
quan, impacient, m'he confós
ab la colla que's batía,
perque'l lladregam fugía
com llop empaytat pel goç.
Fugíen, que la sorpresa
els ha sobtat flagellant,
y han abandonat la presa
qu'ab miserable vilesa
estaven martiritzant.
Havien tingut esment
aquestos de que la gent
malvada's trobava allí,
y, sens alçar sometent,
han volgut matà'ò morí'.
Tal han fet, y tanta sòrt
a nosaltres y'l catiu
Deu nos ha dat per conhort,
que cap dels companys ha mort,
y'l teu pare, noya, es viu.
Sols l'esglay y una ferida
que no es pas greu, l'han postrat,
y per refél desseguida,
a câ'n Bru, a frech de l'exida
del poble, l'havèm dexat.
Allí es curat ab gran zel
per mans del senyor doctó',
y us prometo, sens rezel
d'errar, que, ajudanthi'l cel,
dintre poch estarà bo.

LLOGAYA Anèmhi. *Moviment.*
MARSAL Anèmhi. *Idem.*
SISÓ Al contrari:
el doctor diu que convé
que no's commogui per re'.
LLOGAYA Sí, però... jo vull anarhi!
MARSAL Atúrat. Primer vull jo
que, davant teu, ab franquesa,
me cumplexi una promesa
aquest estimat minyó.
Ho diu posantli la mà sobre la espatlla.
SISÓ Jo, una promesa? *Ingènuament.*
MARSAL ¿No alcances
lo que't pretench indicar?

¡Ja veig qu'hauràs de menjar,
fillet meu, cues de pances!

SÓ — Jo...

RSAL — Pàrla. *Pausa.* Qué tens, Sisó?
Te tornes roig? Que't trastorna?...
Sisó, ab lo cap baix, mira de reull a Llogaya, la qual, en la matexa actitut, ulleja a Sisó.
Té! Aquexa també s'hi torna!...
Se dona un cop al front.
Anèm! ja està entès axò.
S'acosta a Sisó y li diu a cau d'orella.
Te casaríes ab ella?

Ó — Si... no... volgués al cosí...
y... volgués... pendrem a mi... *Molt torbat.*

RSAL — Escólta, galan poncella.
Te casaríes ab ell?
Parlantli d'igual modo que a Sisó.

OGAYA — Ab en Sisó? Tot seguit.
Ho diu ab gran promptitut.

RSAL — Sí qu'aviat ho has decidit!
Quan jo ho dich! Són de la pell
d'en Tireta!... Hi, hi, hi!...
Moviment general d'aprobació y alegría.
Y... ara, dexèume avisar
a uns senyors, que convidar
vull; no'm diguessen coquí.

ESCENA XVI

Dits y D. SAMOMÓ

Surt mig rihent, ab esforç manifest.

OMÓ — No's mortifíqui: he escoltat
lo qu'ha dit ab molt... agrado...

RSAL — Y... ell?

OMÓ — També.

RSAL — Donchs... de cuydado
ara's dèu haver posat!

OMÓ — Pot ser; mes, ho ignoro jo,
per que... passo'ls meus afanys.

RSAL — Malorum! ¿No vol fer anys,
oh sabi don Salomó?
Ah! cúyti a ficarse al llit!

OMÓ — Sí; que demà a primer hora

volèm sortir cap... a fòra.
Senyors meus, molt bona nit.
Se'n torna, fent reverencies extremades.

ESCENA ÚLTIMA

Els matexos, fòra D. SALOMÓ

JANOT — Quí es aquest enze? *A Francesch.*
FRANCESCH — No ho sé.
JANOT — Què hi grata aquí?
FRANCESCH — Ell s'ho sabrà.
MARSAL — Prou! y jo us ho vull contà'.
Acostèus. Veusaquí que
a ell y a un minyó... malaltiç
els hi feya goig ma neta;
mes, ella, qu'es molt trutxeta,
no hi pot voler compromís.
Per què?'m dirèu. Com el dia,
n'es clarejant la rahó:
per que del mal del minyó
se'n diu mal de... covardía.
JANOT — Be, Llogaya!
Pica de mans; tots l'imiten.
MARSAL — Ey! Prou remor,
qu'encara tinch d' acabar...
La noya be hem de casar;
donchs... veusaquí'l casador.
Abraça a Sisó. Mostres de general entusiasme.
Y ara, companys, que'l perill
que'l doctó'ha dit, ja dèu ser
força espassat... què hem de fer?
Corrèm a abraçà'al meu fill.
FRANCESCH — Corrèmhi. *Moviment general.*
MARSAL — Ah!... *Defallint.*
JANOT — *Acudinthi.* Te sents malalt?
MARSAL — Les cames...
JANOT — Apa, minyons!
Duguèmlo a coll! *L'alçen y sostenen.*
MARSAL — ¡Oh, que bons
sou!...
FRANCESCH — ¡Vísca l'avi Marsal!
Gran cridoria de visques, y desaparexen portant triomfalment al vell.

TELÓ RÀPIT